

EVDEN UZAKTA

-göç, mücadele, hayat-

Hazırlayanlar

Betül Ok Şehitoğlu
Ahmet Melih Karauğuz

Çizimler

Nuray Yüksel

YAYIN NU: 1535

EDEBÎ ESERLER: 796

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-946-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Tashih: M. Bilal Erimez

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş

Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul

Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul - 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
Betül Ok Şehitoğlu Ahmet Melih Karauğuz	
EYNALİ'DE BİR MEZAR, EYNALİ'DE BİR GÜZ.....	20
M. Fatih Kutlubay	
BİR SİĞİNTİNİN TOPRAĞA SON KEZ BAKIP SÖYLEYİDİĞİDİR	28
Ali Oktay Özbayrak	
KANDEHAR DAĞLARINDA BİR AKŞAMÜSTÜ	36
Betül Ok Şehitoğlu	
SULARIN İNSANLARA ANLATTIĞI ŞEYLER	46
Mehmet Önder Karakaş	
HER ŞEY GÜN BATARKEN ÖLDÜ.....	54
Özlem Karapınar	
BİN HAYRET BİR SIZI.....	66
İbrahim Tarımak	
ŞU UZAK YOL	76
Zeynep Arpacı	
ÂDEM ÇIKMAZI.....	86
Merve Selvi	
HASSAN	92
Fatih Alibaz Dursun	
GİRİ	112
Abdullah Kasay	
PROTONUN YÜKÜ.....	118
Ali Güney	
KAYIP SESLER SÖZLÜĞÜ.....	124
İbrahim Aslaner	
YAŞIYORDUK, GÜZELDİ HAYAT	130
Hüseyin Ahmet Çelik	

AÇILIR ŞUMNU YOLLARI	134
Sinan Terzi	
KIRMIZININ BİR RENK OLDUĞU	146
Ahmet Melih Karauğuz	
UYKUDAN ÖNCE	150
Numan Altuğ Öksüz	
EŞİK.....	156
Gülşen Funda	
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	163

Gerçek olaylara dayanmaktadır.
Mekân, kişi ve tarihler kurmacadır.

GİRİŞ

Betül Ok Şehitoğlu

Günümüzde yaşanan Suriye'deki savaş ve iç karışıklıklar sebebiyle ortaya çıkan kitlesel göç hareketi, birçok değişimi, sorunu beraberinde getirdi. Temel problemler insanlar arasında yaşamaya başladıkça göçmenler ve ev sahipleri arasında uyum, entegrasyon çalışmaları yapıldı ve hâlâ da yapılmakta. Fakat olması gerekenler, kitaptaki bilgiler ve aslanan gerçeklikler arasında bir bütünlük sağlanamadığı kanısındayım. Kitabı ortaya çıkarmaktaki yegâne düşüncem buydu. Gerçek olanın, estetik ve sanatlı söyleyişle muhatabını bulması, göç edenlerin yaşadıklarının, göç alanların yaşadıklarının geleceğe hikâyelerle taşınması.

Dünyada yaşayan her yedi kişiden birisi göçmen. Öyle ya da böyle insan, bir yerden başka bir yere göçen bir varlıktır. En büyük göç havzalarından biri olan Türkiye de bunu tecrübe ederek anlamış bulunmaktadır. Savaşlar sebebiyle insanlar göçmeye başladıklarında rota olarak seçilecek ülkelerin başında Türkiye gelmiştir. Savaşlar sebebiyle insanlar göç etmeye başladıklarında rota olarak seçilen ülkelerin başında Türkiye gelmiştir. Göçmenler, dünya haritasına baktığımızda Doğu'ya doğru dağılım gösterirler. Çünkü Batı her zaman, en az ve en maharetli göçmenin gidebileceği/gitmek istediği/gitmek için bedel ödediği yerdir. Orada kriterler vardır ve bu kriterler insanın gözünün yaşına bakmaz.

Türk Kızılay'da Vaka Çalışanı olarak çalıştığım her gün gerek sahada gerek ofiste birçok hikâyeye tanıklık ettim. Bunların içerisinde acı, tatlı, belki bir insanın şahit olduğunda ömür boyu unutamayacağı hikâyeler vardı. Çođu kere yardımcı olamamaktan ötürü çaresizlik duydum, şeker verdiğimde nasıl yeneceğini bilmeyen çocukların gözlerine bakarken acının içimde yuvalanışını hissettim. Evsizlik, yurtsuzluk, köksüzlük nedir anladım. Göçten

en çok etkilenen kesimin önce çocuklar daha sonra da kadınlar olduğunu gördüm. Farklı coğrafyalardan, çeşitli sebeplerle “kaçmış”, kendisini ve ailesini kurtarmak isteyen insanlar tanıdım. Bu süreç içerisinde göçmenleri tanıdığım kadar kendi halkımı da tanımaya başladım. Bir sosyolog olarak; iş vereni, doktoru, polisi, öğretmeni, bakkalı daha iyi gözlemlene şansım oldu.

Zalimin yumruğunu nasıl sıktığını, mazlumun bir kenara nasıl sindiğini, kimlerin gözlerini açıp kimlerin kapadığını, bir ekmeğin kaç parçaya bölünebileceğini, geceleri nasıl uyduğunu, kışın ciğerleri nasıl üşüttüğünü, yazın unun nasıl küflendiğini de öğrendim. Yolda kimin kime baktığına dikkat kesildim. Yanımızdan geçen “yabancı”nın kim olduğunu merak ettim. Göçmen mahallelerinde gülen, ağlayan çocuklara baktım. Bayramlarda neler oluyor, insanlar evlerini özleyiyor mu diye araştırdım. Bunların hepsi birer anlama çabasıydı. Çünkü bizim, ülke olarak bu işi hakkıyla yürütebilmemiz için önce insanı ve hikâyesini anlamaya ihtiyacımız var.

Geleneksel metinlerden modern metinlere hemen hepsi insanı konu almıştır. İnsanı konu edinen sanatın estetik kaygısı vardır. Estetik insanın özünde olanı ortaya çıkarma aracıdır. Mevcut bulunan pratik sanatlar ve estetik sanatlar bu kaygıya hizmet ederler. Göçmen hikâyelerinin bir yönü de bu estetik kaygıyı barındırmaktadır. Biz doğru olanı güzel bir dille ifade ettiğimiz sürece, tarihin ilerisine taşıyacağımız gerçeklerle gönülleri fetihme imkânı yakalarız. Bu kitapta yapmaya çalıştığımız şeyin aslı da budur. Göç araştırmaları yapan dernekler, STK’lar, okullar, akademiden başlayarak konuyla muhatap olan her kişi öncelikle sokakta ne oluyor bunu bilmek zorundadır. Bu bilme, aslında kişinin kendisine, ailesine, çevresine, ülkesine avantaj sağlar. Bir insanı tanımak yahut tanımaya çalışmak, birlikte yaşama kültürünün anahtarını oluşturur. Çokkültürlülüğün aslı budur. Ekonomik olarak refah seviyesinde olalım ya da olmayalım, kültürümüzde, mensup olduğumuz dinin emirlerinde yoksula sahip çıkmak ve onu gözetmek vardır. Yazının başında değindiğim gibi dünyada her yedi kişiden birisi göçmendir. Bu demek oluyor ki bundan sonraki süreçte evi, yurdu, yurdunda mezarlıkları olan, yani toprağın sahibi olan bizler de bir gün evimizden uzakta bir

diyarda yaşayabilme ihtimali içerisindeyiz. Hepimiz göçmen olabiliriz. Öyleyse Türkiye’de mevcut bulunan göçmenleri, onların aile yaşantılarını, kültürlerini anlamaya çalışmak, içinde buldukları siyasi, jeopolitik durumu analiz edebilmek bize avantaj sağlar.

Keame Anthony Apiah, atalarımız yaşamlarının çoğunda “Tarihimizin büyük bir kısmında sıradan bir günde sadece tanıdıklarını görürdü,” diyor. Biz şimdi “başkalarını, ötekiyi, göç edeni, yabancıyı” görüyoruz. Göçmenlerin görünür oldukları dünyada mekânlar ve camekânlar vardır. Camekânın arkasından bakan kişi, kendi gözükmez ama başkasını görür. Bu görme filtreler içerir. İlk gördüğü ve hakkında fikir sahibi olduğu tanıdığıdır. Yabancı onun için öteki olandır. Bu kitap tam da gerçek hayatta neyin nasıl olduğunu, yanımızdan geçip giden insanların kimler olduğunu, evinden uzakta olan, yola çıkan, yola düşen, yolunu kaybeden, toprağı özleyen ve toprağı benimsemeye çalışan kişinin neler hissettiğini anlamak için bir seçenek. Kitabı özgün kılan, vakaların her birinin yaşanmış, gerçek olaylar olması, anlatım dilinin ajitasyona, provokeye imkân vermemesi ve bu kullara riayet edilmesi, teorik olanla gündelik olanın buluşması, aşırı duygusal metinlerle okuyucunun boğulmaması ve bu işten bir ticari kaygı güdülmemesiyle biricik oluşudur.

Türkiye’de buna benzer bir çalışma henüz bulunmamaktadır. Vakaların hikâyelerini, özgünlükle öyküleştiren, her yazdığı satırda okuyucuya adil ve ahlaklı bir dille dikkatini veren, kıymetli zamanlarını ayıran tüm yazarlarımıza ve bu projeyi hayata geçirme enerjisini sağlayıp kitaplaştırmak için cesaretlendiren ve emek veren Ahmet Melih Karauğuz’a, desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen ve her daim hikâyeme ortak olan eşim Yasin Şehitoğlu’na Yaşadığım her duyguda karşılaştığım her zorlukta, merhametimin de gücümün de kaynağı olan aileme, kitap düşüncemizi büyük bir ilgiyle karşılayıp, bize bu yolu açan, emek veren Türk milletinin kıymetli sözcüsü, değerli Ötügen Neşriyat’a ve Göktürk Ömer Çakır’a teşekkürü borç bilirim. Unutmayalım;

Anlatılan bizim hikâyemizdir.

Ahmet Melih Karauğuz

I

Bugün geldiğimiz noktada gerek kavramlar gerekse göçmenlere yaklaşım konusunda ciddi belirsizlikler yaşıyoruz. Mülteci mi, göçmen mi, sığınmacı mı, muhacir mi? Her biri içerdikleri anlamlar bakımından birbirinden oldukça farklı kavramlar. Kavram bize sınır çizer ve sınır bize meşruiyet çizgisini belirler. Ülkemize gelen insanlara ne ad vereceğimiz, onlara dair geliştireceğimiz politikaları da belirler. Ancak gariptir ki evinden uzak kalan, vatansızlaşan bu insanlar bugün hâlâ net bir adlandırmaya sahip değiller.

Tarihte, özellikle Osmanlı'nın son döneminde ciddi göç almış bir ülkeyiz. Yahudiler başta olmak üzere dünyanın farklı milletlerinden, dinlerinden insanlara ev sahipliği yapmış, göçmen politikası uygulamış bir ülke olarak bugün, toplumsal anlamda taşınması zor bir yük hâline gelen göç dalgaları meselesinde zorlanmaktayız. Bu durum acilen bir düzen ve plan bekliyor. Politikasızlık üzerinden işleyen politika, gündelik, konjonktürel gelişmeler neticesinde değişiyor, her değişme hem bu ülke vatandaşlarını hem de bu ülkeye sığınan insanları zor durumda bırakıyor. Zaten yerinden edilmiş ve bir şekilde şehir ve kırdaki düzen kurmaya çalışan bireyler, konjonktürel politik meseleler neticesinde kendilerini bir anda başka bir şehirde, kimlikte bulabiliyorlar. Sığınmacıların kaldığı kamplar, toplumsal bir infialde sorunun köküne inilmeden tahliye edilebiliyor hem göç edenler hem de tahliye edildikleri kentlerdeki yerel halk daha ciddi sorunlarla karşı karşıya kalıyor ve sorunun belirsiz bir hâlde bırakılmasıyla öfke, öfkeyle birlikte yayılan yalan haber ve yalan haberlerin daha da büyüttüğü bir öfke sarmalında toplumsal birliktelik ve huzur yavaş yavaş aşınıyor.

Suriyeliler özelinde yaşadığımız tecrübenin nelere gebe olduğunu bilmiyoruz. Çünkü gelen milyonların durumunun ne olacağına bir cevap bulabilmiş değiliz. Ülkelerine dönecekler mi, dönmeyecekler mi tartışması hâlâ bitmiş değil. Burada doğmuş,

okumuş hatta evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış, bir şekilde vatandaşlık almış, almasa da işletme kurmuş birçok insanın yarın durumunun ne olacağına kimsenin verdiği, verebildiği bir cevap yok. Ortada varolan trajedinin, doğru bir adlandırmaysa şayet, post-trajik bir hâle gelmesi muhtemel. Evini kaybetmiş, evinden uzakta yeni bir ev inşasına girişmiş ve yavaş yavaş o evi ve çevresini yurt bellemeye başlamış insanların yeniden yurtlarından edilip yeniden evden uzakta, artık yabancı oldukları bir toprakta bir daha hayat kurmaya çalışmalarının sonuçlarını öngöremiyoruz. Bugün topraklarımızda yaşayan ve bir şekilde bu topraklarda iyiye, güzele, suça, kötüye, aşka, nefrete şahit olmuş, bizim topraklarımızın özünden kendi mayasına bir şeyler bulaşmış insanların hikâyeleri olduğunu ve o hikâyelerin nerelere gideceğini ve nelere gebe olacağını da göremiyoruz.

II

29 Nisan 2011 tarihinde, haber bültenlerinde Türkiye–Suriye sınırına gelen 400 sığınmacının haberi yapıyordu. Türkiye bu sığınmacılara ne yapacaktı? Gelenler insandı ve bizim topraklarımıza sığınmak istiyorlardı. Tarihte de benzer pek çok olayda devlet açık kapı politikası uygulamış, kendisine sığınanlardan kimseyi kapının dışında bırakmamıştı. Dört yüz kişi sınırdan içeri alındı. O gün içeri alınan dört yüz kişinin dört milyona yakın bir insanı peşinden getireceğini muhtemelen kimse öngörmüyordu. En kötü senaryoda bile Suriye’den göçün iki yüz bin civarında olacağı tahmin ediliyordu. Ama öyle olmadı. Suriye özelinde masada konuşulan hiçbir şey pratikte söylendiği şekilde gerçekleşmedi. Suriye tüm dünyayı yavaş yavaş içine alan bir kara delik hâline geldi. O kara delikten kaçmak, hayatta kalmak, canlarını, onurlarını, dinlerini, hayallerini korumak için insanlar Türkiye’ye geldiler. Bugün göç dalgasını reel ve mantıklı bir düzlemde konuşamıyoruz. Çünkü birkaç ay, bilemedik birkaç yıl sürmesi düşünülen iç savaş, onlarca yıla yayılan ve dünyada bir şekilde her devletin dâhil olduğu bir savaşa evrildi. Evden uzakta olan milyonların hikâyeleri devletlerin amaçları arasında unutuldu gitti. İnsan hikâyeleri kısık seslerle anlatılırken devletlerin savaş-

mak için ortaya attığı sebepler yüksek sesle yankılanmaya başladı. İnsan hikâyeleri duyulmaz bir hâle geldi. İnsan, hikâyesini kaybedince şeyleşir. Şeyleşenin bir varlığı, değeri olmaz. Bugün dört yüz kişiyle başlayıp dört milyona evrilen insanların varlığı, hikâyelerinden arındırılmış, şeyleştirilmiş bir durumda karşımızda duruyor.

Göçün sürekli ve kitlesel bir hâle gelmesi ülkemizde İl Göç İdarelerinin kurulmasını zorunlu kıldı. Ancak o kadar hazırlıksız ve hızlıca kurduk ki bu idareyi, henüz meselenin sınırlarını çizip doğru adımları atamadık. Suriyeli sığınmacı/mülteci/göçmen/muhacir vb. konusu hâlâ medyada olumsuz imajlar üzerinden anlatılırken halkın zihnindeki imaj da her geçen gün kirleniyor ve en ufak kıvılcım büyük bir yangına sebebiyet verebiliyor. İlk göçten bugüne dokuz yıl gibi uzun bir süre geçmesine rağmen konu hakkındaki literatür hâlâ çok kısıtlı. Göç edenlerin eğitime, sağlık sistemine, toplumsal yapıya nasıl entegre olacağına kendi içimizden doğru bir cevap veremedik. Varolan kuramsal ve literatür tartışmaları yurt dışı menşeli kavramlar üzerinden tartışılıyor ya da o tartışmalar daha çok kabul görüyor. Akademideki çalışmalar da büyük oranda nicel çalışmalar üzerinden yürüyor ve karşımızdaki bireyler yine “şey”leşmiş bir kitleye indirgenip o “şeyleşme” üzerinden birtakım çözüm önerileri sunulmaya çalışılıyor.

Konu üzerine yapılan konuşmalar ve araştırmalarda, ilk başta istatistiklere başvuruluyor, bu istatistikler üzerinden mesele okunmaya çalışılıyor. Ancak sayılara anlamlarını veren bizleriz. Bizim durduğumuz nokta bahsettiğimiz istatistik rakamları önemli hâle getirebiliyor. Sayılar üzerinden meseleyi konuşmak, düz, pürüzsüz bir nesneyi konuşuyormuş gibi, birçok detayı kaçırdığımız cümleler kurmamıza sebebiyet veriyor. Eksik cümlelerden tam bir çözüm inşa edemiyoruz. Sınırın öte yanına geçen insanların her birini yürüyen birer sayı ve sosyo-ekonomik bir yük olarak görmek, attığımız her adımda rasyonaliteden uzak, öfkeli ya da aşırı merhametli bir yaklaşım geliştirmemize sebep oluyor. Oysa sınırın bu tarafına geçen insanların gerisinde bir hikâye bıraktığını, gelirken bir hikâye getirdiğini ve geldiği yerde yeni bir hikâyeye merhaba dediğini unutuyoruz. İnsan hikâyesiyle insan olurken, biz hikâyelerin her birini göz ardı edip gelen

insanları sınırdan geçen ithal malmış gibi bir şeylik üzerinden tanımlıyor ya da tanımaya çalışıyoruz.

Konu üzerine edebiyatta da ciddi bir göç/mülteci çalışması yapılmamış olması meselenin eksik birçok yönünü daha da eksik hâle getiriyor ve ortada duran sorun çözümsüz bir sürüncemede sürüklenip duruyor.

III

2019'un Nisan ayında Doç. Dr. Atilla Arıcıoğlu'nun gözetiminde yaptığımız Mukaddime okumaları sırasında konu bir şekilde göçe ve ülkemizdeki göçmenlerin durumuna, onların edebiyatta var olan yansımalarına doğru uzadı. Göçmenlerin durumu, STK'ların, devletin yaptıkları, politikalar, uluslararası yardımlar ve daha pek çok konu konuşuldu. En son Atilla Hoca, yaşanmış hikâyelerden bir öykü ya da roman çalışması olup olmadığını sordu. Zihnimi yokladım. Genel anlamda yaşanmış olaylardan ziyade, yazarın kendi zihninde kurguladığı, acısını, hikâyesini, etkisini kendi zihni içinde duyumsamaya çalıştığı, bazıları gazete haberi temelli öyküler olduğunu söyledim. Daha sonra neden böyle bir şey yapılmadığı sorulduğunda, "Bu işi ben yapacağım, Allah nasip ederse, böyle bir öykü derlemesi işine gireceğim," dedim. Uzun yıllar sahada olan ve göçmenlerle, onların hikâyeleriyle beraber yaşayan, o hikâyelerle Konya sokaklarında adımlayan Betül Ok Şehitoğlu'na bu durumu ve aklımdaki projeyi açtım. Proje, ikimizi de heyecanlandıran bir fikir olarak karşımızda duruyordu. Hemen çalışmalara başladık. Kırka yakın yazardan öykü istedik, kitaptaki öyküler bize olumlu dönen yazarlar ve onların yazdığı öykülerin içinden projeye uygun olduğunu düşünüp seçtiklerimizden oluşuyor.

Projede yer alan isimlerin büyük çoğunluğunun seksenlerin sonu ve doksanlar doğumlu olması bizim için bilinçli bir tercih ve istektir. Çünkü göçmen meselesine en ortasından şahit olan bu nesil, on yıl sonra ülkenin önemli kademelerinde yer alacak kişilerin içinde bulunduğu, ülkede kalan sığınmacıların/göçmenlerin/mültecilerin ikinci, üçüncü nesil çocuklarıyla muhatap olacak, meseleyi görerek, yaşayarak bir yere gelmiş ve geldiği yerde

sorunu çözmeye kudretinde ya da en azından fırsatında olacak ne-sildir.

Gelecekte muhatap olabileceğimiz sorunların kaynağına, insanın hikâyesine odaklanmamız hem bizlerin bugünü hem de yarını için önem arz ediyor diye düşünüyoruz. Öykülerin her biri yaşanmış olayların bir şekilde yeniden yazımıdır. Öyküler yazarın gözünden farklı adlarla, yeni karakterlerle gerçek bir olay etrafında oluşturulmuştur. Öyküler yazılırken bize gelen ve bizim yaptığımız geri dönüşler sırasında, hem savaşın, yıkımın büyüklüğünü gösteren hem de meselenin bir an önce ciddi bir şekilde ele alınması gerektiğini gösteren olaylar yaşadık. Özellikle İbrahim Tarımak ile yaşadığımız olay başlı başına bir hikâye, başlı başına dram. İbrahim Tarımak öyküsünün ilk hâlini yazıp attığında, “Öykü çok güzel ama finali gerçekçi değil çünkü savaş süresince hiçbir yetimhane bombalanmadı, hikâyede kurgu alanlar olabilir ama gerçekliği yaralayacak hiçbir şeyin yer almamasını istiyoruz,” deyip öyküyü yeniden yazmasını istemiştik. İbrahim Tarımak öyküyü yeniden yazdı. Öykünün yeni hâli geldikten birkaç gün sonra bu sefer mesaj atan İbrahim Tarımak’tı. “Ahmet Melih, öykünün finalini böyle bir olay yaşanmadı diye değiştirmiştik ya, Barış Pınarı Operasyonu’nda o olayı yaşadık, bir yetimhaneye havan topu isabet etti,” dedi. Olmayanın, yaşanmaz dediğimiz şeylerin gerçekleştiği bir süreci yaşıyoruz. İnsanların hikâyesine dokundukça, o hikâyeyi dinledikçe, duydukça daha çok sarsılıyoruz.

Okuyacağınız hikâyeler sadece Suriyeli göçmenlerle alakalı değil. Kitapta hemen hemen birçok milletten insanın yaşadığı olaylar yer almaktadır. İnsanın acılarının, aşklarının, özlemlerinin, yitimlerinin, umutlarının hikâyesi, insanın yaratılış hikâyesi. İdeolojilerden sıyrıldığımızda, kavgalardan, ırktan, mezhepten ortada kalan şeyin, tüm çıplaklığıyla insanın gerçek hikâyesi okuyacağınız. Yukarıda anlattığım, kendi dünyamdaki anılardan pay biçerek her birimizin bir şekilde yaşayabileceği, yanlış yere düşersek hayatımızı karartacak izlerin hikâyesi.

Projede umudumuz, beklentimiz sadece bu topraklara gelen insanların bir hikâyesi olduğu gerçeğinin unutulmaması ve onun tekrar hatırlanması. Karşımızda “şeyleşmiş” bir kitlenin değil, acısıyla, derdiyle, aşkıyla, umuduyla, evine duyduğu özlemlerle,

evinden uzak insanlar olduğunu yeniden fark etmek. Elbette politika yapıcılara, hakkında politika yaptıkları, kararlar aldıkları insanların bir hikâyesi olduğu ve aldıkları her kararın bir insanın hayatına etki ettiğini, alınan kararların o insanları daha da karanlığa götürebileceğini unutmamalarını sağlamak en büyük umudumuz. İnsana dokunmak, zor olan hayatlarında bir gölgelik olabilmek, bir nefes aralığı sağlayabilmek en büyük hayalimiz.

Sahadan alınan elliye yakın vaka hikâyesinden on beş tanesini okuyacaksınız. Vakalar bize sahada bulunan Atilla Arıcıoğlu, Faruk Karaaslan, Sedanur Bilici, Betül Ok Şehitoğlu, İbrahim Tarımak, Fatih Alibaz, Şeyma Harmanyeri tarafından sağlandı. Onlara teşekkür ediyorum. Bu proje varsa, bu hikâyeler yazılabildiyse onların sayesinde. Elbette projeye katkı sunan yazarlarımıza da sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. En başından itibaren mesai ayırdılar, emek verdiler ve bu bütünü oluşturdular. Ötügen Neşriyat'a da ayrıca teşekkür etmemiz gerekiyor. Zor bir meselede, toplumsal tepkinin her geçen gün arttığı bir konuda, bilgisizliğin, manipülasyonun sel gibi akıp insanların hayatlarını alt üst etmesinin önünde koruyucu bir set işlevi görerek, bu işe olur deyip kendi çatıları altında bu kitabı yayımladıkları için. Kitaba kapaktaki ve metinlerdeki resimleri çizerek can veren değerli ressam dostum Nuray Yüksel'e minnettarım.

Evden Uzakta aslında hepimizin hikâyesi. Evinden uzakta kalan ve bir gün evine dönme arzusuyla yaşayan tüm insanların hikâyesi. Herkesin kendi evinde güvenle, huzurla yaşadığı günler en büyük dileğimiz. Ama o gün gelene kadar hikâyeler sayesinde birbirimize dost, birbirimizin acılarına merhem, aşklarına sırdaş, yalnızlıklarına yoldaş olabiliriz. Bir meltem esintisi bile sağlayamıyorsa sıcakta yanana, hikâye nedir ki?

İyi okumalar...

EYNALI'DE BİR MEZAR, EYNALI'DE BİR GÜZ

M. Fatih Kutlubay

GECENİN şerrinden sabahın Rabb'ine... Gecenin şerrinden sabahın Rabb'ine.... Gecenin şerrinden sabahın Rabb'ine...

Hava karardığından beri dilinden düşmüyor. Hep aynı dua. Hava beter. Van ardımızda kaldı. Adamın içine işleyen ayazı bizimle geliyor. Sis, pusun içinde; gürültülü mavi otobüsle geçiyoruz nehirli yolu. Sınırdaki kasabaya varıyoruz. Burası sınıra on beş dakika. Konaklayacağız sabaha kadar ama tek bir otel, baş sokacak bir çatı yok. Bir oturağa kuruluyoruz. Ellerini alıyorum avucuma. Buz kesmiş. Dilinde aynı zikir devam ediyor: “Gecenin şerrinden sabahın Rabb'ine sığınırım.” Dua göğe ağıyor. Yarasalar güz ayazına doğru kanat çırpıyor. Yakınlarda bir camiden dua mırıldanmaları yayılıyor. Cemaat yola düşmüş. Önümüzden geçip dağılıyorlar. Garipseyen bakışlar selamı da eksik etmiyor. “Aleyküm selam!” Ortalık kendi ıssızlığına bürünüyor. Geri dönen bir hacı amca. Aksayan ayağıyla yanımıza geliyor iki büküm. “Buyurun, bize gidelim,” diyor. Bir bastonlu önümde, diğeri yanımda düşüyorum yola. Elleri hâlâ buz.

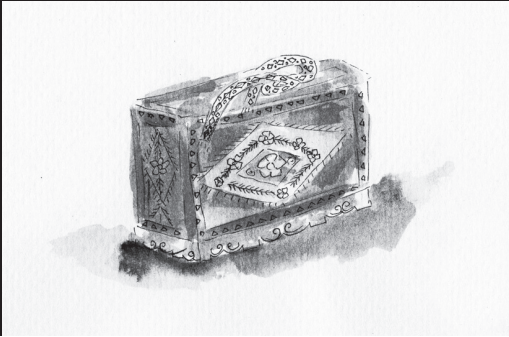
Gecenin hayrından evla sabahın şerri. Sabah oluyor. Güneş yarı uykuda. Yokluyorum. Elleri buz. Tezek dolu sobanın çıtırtısını dinlemeye dalmışken kerpiç evin direkli damında bir köpek bir kediyi kovalıyor. Patırtıları odayı dolduruyor. Uyanıyor. “Gidelim,” diyor. İki olmadı lafı onca yol boyunca. Yine olmuyor. Yola düşüyoruz. Bizi dün gece kurda, kuşa, ayaza, kışa yem etmeyen hacı amcanın elini öpüyorum çıkarken. Nenem amcaya, “Allah razı olsun ağa,” diyor. “Ugur bo,” diyor amca da. Bizi sınıra götürecek at arabasına bindirip yolcu ediyor aksayan ayağıyla. Hoda Hafız. Allah'a emanet. Doğu'nun en doğusundan Doğu'nun en batısına bir yol açılıyor. Kendini sağa sola savuran dereyle birlikte sınırdan alıyoruz soluğu. Arabacıya bir baş selamı. O geldiği tarafa gidiyor. Biz yönümüzü doğuya

veriyoruz. Karşıda topraklarımız. Ana vatanımız. Baba vatanımız. Birkaç adımlık mesafede. Gülüyor. Kapı mahşer yeri. Bütün İran, evine dönüyor sanki. Eve dönmenin şekerli tadı damaklarda. On yıllara sığan yüzer yıllık, biner yıllık hasret valizlerde. Evlerin anahtarları ellerde duruyor. Yüzlerde bin neşe. Sınır memurlarında af çıktığından beri neşenin yerinde dağlar kadar yorgunluk var. Gülecek hâlleri kalmamış. Sıra bizde. Önce nenemin pasaportunu uzatıyorum. İki büklüm. Yüzünü göremiyor memur. Yerinden çıkıp yanına geliyor. Eğilip yüzüne bakıyor. Kontrol tamam. Ardından, “Anacım,” diyor, “Hoşça git vatanına.” Nenem cennetin müjdesini almış. “Sağ ol kuzum,” diyor, “Gel de Tebriz’e sana bir abğuşt kaynatam.” Kontroller bitince geçiyoruz sınırın diğer ucuna. Ömrümce ilk defa ayak basacağım ata yurdunun dağları karşılıyor ilkin. Tepelerinde İran’ın kırmızı, beyaz, yeşil bayrağı. Ortasındaki aslan, elinde kılıcı sıkıca kavramış. Aslanın yeleleri güneş gibi. Yanıyor güz göğünde. Nenem bayrağı görünce selam ediyor. Ağır ağır ilerliyoruz İran tarafa. Şahın posterini. Şah Muhammed Rıza Pehlevi. Nenem el ederek bir de onu selamlıyor. Af çıktığından beri şahgillere sövmüyor.

At arabası bizi Hoy’a kadar getiriyor. Nenem yol boyunca geçtiğimiz köylerin, kasabaların adlarını sayıyor tek tek. Sınırı geçtiği gece hepsinin üzerinden aştığı dağların da... Bostanların, mısır tarlalarının, kayısı ağaçlarının arasından ağır aksak ilerliyoruz. Durup çay içiyoruz, tarçınlı. Ellerini ısıtmak istiyorum. Elleri hep buz. Rus Tebriz’e dayandığında bir kış günü toplayıp tüm çocukları karın üzerine yalın ayak. Analar, babalar bir tarafa. Kurşun, kan, kar, kıyamet. Annesinin başından üç gün ayrılmamış nenem. Ellerini tutmuş. Isınsın diye. Beklemiş. Ayaklarına keçe sarmış. Isınsın diye. Beklemiş. Isınmamış annesinin elleri. Eni sonu bir atlı grubu. Geçerken oradan, fark etmiş yetimleri. Kafkas’ın İslam ordusuydu derlermiş. Doğrusu-

BİR SİĞİNTİNİN
TOPRAĞA SON KEZ BAKIP
SÖYLEDİĞİDİR

Ali Oktay Özbayrak

ÜZERİNDE durduğum şu topraklar, ona derinden bağlı olduğumu bildiği hâlde, içinden tüm kirini temizler gibi beni dışarı atmasaydı, sadece güce ve şiddete boyun eğmeyip ona ait olanları bağrına bassaydı, kirli postallara karşı bir bataklık olması gerekirken bizi günden güne bir bataklığa mahkûm etmeseydi, ben de buralardan gitmeye hiç niyet etmezdim. Ancak tüm koşullar beni aşarak hayallerimi alaşağı ettiğinde direnişler, barikatlar, karşı evden yükselen feryatlar, kemerlerin çözümlenerek vücutta çıkardığı sesler, acı dolu inlemeler, bir günahsızın büyük günahkârlardan olmaya başladığı zamanlarda... Tanrı'nın sesimizi duymazdan geldiği günlerde karar verdim. Sisin tüm kasabayı kapladığı, bir metre uzağın görülmediği, çıkan kara dumanların mahremimiz gibi aniden yol olduğu günlerde... Bir gün bu sis dağılacak ve hikâyemiz apaçık bir şekilde ortaya çıkacak. Savaştan şehirlerde geriye ne kaldıysa; büyük çukurlar, yıkılmış binalar, kurşun izleri, küller, acıyı kusan toprak. Toprak, kendini nasıl temize çekemeyecekse yüzbinlerce sene, benim de hikâyemin en pislik, ağzı salyalı adamları o kadar zaman anılacak bin bir lanetle. En azından sis dağıldığında, soluk almaya devam edersem, aldığım her solukta, havayla, birbirini onlarca yıldır görmeyen bir kardeş gibi yeniden sarıldığında bu hikâye tekrar hatırlatılacak. Havayı yaran kurşun sesleriyle.

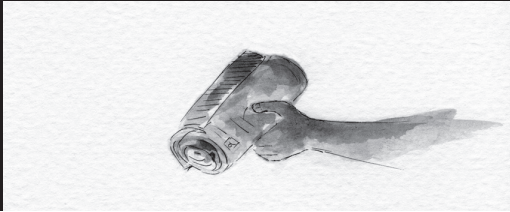
Keşke onlara sadece lanet etmiş olmakla kalmasaydım! Yumruklarımı sıktığımda, ellerimin hemen yanında bir bıçağın gölgesi, üzerimdeki insan azmanı adamın gölgesine düşseydi, kaçsaydım kilometrelerce. Dışarıdaki soluk aldırmayan sisin içinde kaybolsaydım, uzun sakalların ardında ter kokusunu soluyacağıma. Tanrı'nın hep dillendirilmiş adaleti nerede? Tüm lisanları öğrenmem adaleti bulmamı sağlayacaksa eğer adalet kelimesi bir lisanda bile tam manasıyla kendini bulmuşsa, bırakın anlatayım tüm yaşananları.

Affetmiyorum! Arkamda yıkık, dökük, bir yanı yanmış bir evim var belki, üç parselle geçiştirilemez. Soğan ekmek yediğim, yeri geldiğinde midemin gurultu seslerinin bahçedeki kırlangıçlarla bir senfoni tutturduğu, beyimi bahçesine gömdüğüm ve her gün biraz daha ona yaklaştığımı hissettiğim. Kızımın çocukluk sesleri hâlâ duyulur. Ve evimizde diğer çocuklarımla sesleri. A, be, ce, de. İlk harfleri öğrettiğim kim varsa, bu bahçeden geçti minik ayakları. Bırakın kaç sene anlattığım Türkçeyi birkaç çilekeş sözle ziyan edeyim. Ne olur, bir soluk alayım izin verin de. Dünyada gölgemizin bile utandığı ıslaklıklardan geçerken bir soluk alayım, anlatayım ve artık bitsin bu işkence. Affetmiyorum! Bir zamanlar koyunlarımızı sürdüğümüz dağların eteklerinde, bir sürgün gibi kilometrelerce yürüdüğüm yolları, -bin bir telaş ve korku, ufak balaların sesi yankılanmasın diye elimizle boğarcasına susturduğumuz, her yeri lanet, her yeri irin, her yeri tozlu adamlara muhtaç, bir parça ekmekten yoksun, hastalıklara gebe, aç biilaç- sınırı geçip artık bir nebze dinginleştiğimiz zamanların hiçbir saniyesini affetmiyorum. Affetmiyorum, sürüldüğümüz, süründüğümüz hiçbir anı. Bahçemde eşimi bırakmazdım ardımda, kızımın bir deri bir kemik kalmış, dokunsan kızaran narin vücudunda binlerce kemer yarası, öğürtüleri hariç sürekli susması olmasa, bir gece Mahir Bey telaşla gelip “Gitmeliyiz yoksa daha kötü şeyler olacak!” demese bırakmazdım. Affetmiyorum yaşananları. Hani tüm hesaplar sorulacaktı mahşerde? Eğer bir mahşer değilse bu yaşadığımız, o zaman bu kalabalıklar, dört yana kaçışan insanlar ne?

Kızım Dilşâd, belinde hep bir Türkmen kuşağı taşırdı. Kulağında kırmızı elbisesiyle uyumlu, ortası narçiçeklerinden büyükçe küpeler; elbisesinin üstünde ağaç motifleri,

KANDEHAR DAĞLARINDA
BİR AKŞAMÜSTÜ

Betül Ok Şehitoğlu

SOĞUK tenimi kesiyor. Yüzüstü değil de sırt üstü yatsaydım toprağa böyle olmazdı. Ayın şavkı gözlerimde gezinip içime akıyor. Bu kadar zor olacağını bilseydim, yine düşer miydim yola, kararsızım. Kabil'in kuzeyinden kalkıp, Türkiye'ye gitmek her babayiğidin harcı değil. Her gece, çakımı her bileylemede dağları aştığım, düzlüğe çıktığım o anı düşledim. Elbette düşerdim yola.

Az evvel kafileden biraz arkada kalınca eniştem yanıma gelip, "Ölmek mi istiyorsun?" dedi. Kim ölmek ister ki? Hele az kalmışken. Bizim ölümümüz hangi topraklarda daha değerli enişte, diyemedim. "Ölmek istemem," dedim cebimden çıkardığım elmayı ona uzatırken. Kaçakçı bizi diğer kaçakçıya teslim etmek için bir dağın başında bırakıp gideli sekiz saat oldu. Otuz kişi kadarız. İçimizde yeni doğmuş süt çocukları, anneleri dinlenmek için yere bıraktıklarında fark ettiğim yeni yürümeye başlayan bebekler, yaşları otuz beş ile atmış beş arasında değişen küçük gözlü, esmer tenli adamlar ve kadınlar var. Afganistan'dan İran'a gidiş yolunda önümüze çıkacak düşmanları sayıyorum: kaçakçılar, haydutlar, Taliban, açlık, susuzluk ve uykusuzluk. Böyle sayınca ne çokmuş meğer! Çocukken geçirdiğim hastalık sonucu bir ayağımı kullanamıyorum. İlkokula gidene kadar annem her gece zeytinyağıyla masaj yapardı. Bir keresinde köye gelen yabancılardan birisi bilgilerimizi almış, falanca vakıf tarafından sana cihaz vereceğiz demişti. Gerçekten de bir süre sonra yakalarında iki harfli armalar olan doktorlar gelip ayağıma demirden bir desteklik takmışlardı. Bu yaşma kadar hep onu kullandım. Vidalarla ayarlanabiliyordu. Otururken ve namaz kılacakken, yani ayağımı bükecekken yandaki çıta kimse görmeden dokunup ayarlıyordum. Göç ederken onunla devam edip etmeme konusunda kararsızdım. Afganistan sınırında Taliban bizi durdurmuş ve arabadakileri aşağı indirmişti. Şoför ince ince terliyorken, suçüstü yakalanmış bir hırsız gibi yere bakıyordu. Ben

yola çıktığımda bunları hesap edip bütün resmî evrakları, mezuniyet belgelerini, kimlikleri, çakımı poşete koymuş, oturduğum koltuğun altına yapıştırmıştım. Haberlerde Taliban'ın bulunduğu bütün evrakları yaktığını duymuştum. Kâğıt, kalem ve Allah'ın düşmanları diyordu Hafız yere tükürürken geçen gün. İzlediğim filmlerde de buna benzer birkaç numara görmüştüm. Dizildiğimiz yerin karşısında küçük mezarlar vardı. Daha önce burada insanlar yaşamış, şu an boşaltılmış. Arabadan indirildiğimizde sağır ve dilsiz rolü oynamıştım. Çünkü eniştem yola çıkmadan önce bana tembih etmişti. Taliban askeri gür sesiyle, "Kimi destekliyorsunuz ha?!" diye ünlemişti. Ne diyeceğini bilmeyen bizim Afganlarımız, şoförün konuşmasını beklerken eniştem atılıp, "Sizi destekliyoruz. Siz ne dersiniz o doğrudur. Hükümetin yaptığı şeyler elbet sona erecektir," demişti. Saçlarımın arasından sırtıma doğru ılık bir terin aktığını hissetmiştim. Namlusunun ucunu toprağa sürüp burnunu çeken asker, "Defolup gidin buradan!" demişti. Sonra da sinli kafli birkaç küfür. Seken bacağımla aracın içine uçuvermiştim. Kurtulmuştuk. İnsan, bir yola çıktığında defalarca ölme ve defalarca yaşama hakkına sahip oluyor. Yaşıyorduk. Bu yaşamaksa...

Yola devam ederken şoför durmadan başka birileriyle konuşuyor, aynı rotada ilerlediğini söylüyor, akşam olunca hepsini birleştiririz diyordu. Eniştem şoföre yakın bir yerde oturmuş, ensesinde bir cellat gibi soluyordu. Adamı gözümüz tutmamıştı. Araçtaki diğer kişiler köylü, eğitimsiz ve savaş alanlarından kaçıp gelenlerdi. Çocukların sidik kokuları, adamların kıyafetlerinden sızan ter kokuları, dayanılması güç bir hâl alıyordu vakit geçtikçe. Çantamdaki yedek bataryayı durmadan elimle yokluyor, şebekenin çektiği yerlerde de annemi aramak istiyordum. Sabah çıktığımız yolculukta gece olmuştu. Bu tarz kalabalıklarda hırsızlık çok olurdu. İnsan yemeğini ve bataryasını kaybe-